

Dokumentációs gyűjtemény a magyar egyházi életről - Bécsben

Emmerich András

1957 óta működik Bécsben a Magyar Egyházzociológiai Intézet (Ungarisches Kirchensoziologisches Institut, 1140 Wien, Linzer Str. 263/18.) azzal a céllal, hogy „tájékoztató anyagot készítsen elő a magyar egyházi élet újjáépítésének minél gyümölcsözőbb megvalósulásához”. Tízéves fennállás után vezetői már úgy látták, hogy „az intézetnek a magyar egyházra vonatkozó alapvető társadalmi kutatásokkal kell foglalkoznia, felhasználva a korszerű egyházzociológiai vizsgálati módszereket is. Az eredményeket hozza nyilvánosságra, széles körű információs munkát fejtve ki általa.”

Az intézet kezdettől fogva arra törekedett, hogy maga teremtsen meg a tudományos munkát lehetővé tevő dokumentációs gyűjteményt. Ez az időigényes munka ma is változatlanul folyik, s igyekszik lépést tartani a felgyorsult eseményekkel. A saját dokumentáció felépítésére kezdetben egyrészt amiatt volt szükség, mert az intézet Budapest helyett Bécsben volt kénytelen munkáját folytatni - a pártállam akkori körülményei között egyházi kutatás Magyarországon egyáltalán nem volt lehetséges, egyházi adatok gyűjtésével csak az ÁEH és a pártállam valláskritikai intézetei foglalkozhattak -, másrészt azért is el kellett kezdeni az objektív munka háttérének kiépítését, mivel a magyar egyházi élet dokumentálásával a múltban sem az egyházi, sem a világi fórumok nem törődtek, s így az egyházi élet megbízható értelmezéséhez a múltat illetően is el kellett végezni egy sor alapvető munkát. A szociológiát, mint a pasztoráció segédtudományát az egyházban

egyébként is csak a második világháború után kezdték alkalmazni, tehát ilyen szempontból sem volt hova nyúlni tapasztalatért.

A szociológia alapvetően empirikus valóság-tudomány. Ilyen marad akkor is, ha a vallás és az egyház valóságát vizsgálja. Ezt azért teheti, mert mind a vallásosság, mind az egyházi élet a konkrét emberek által valósul meg, az ő életük formálója, önkifejeződésük egyik meghatározója. Ebből következik természetesen, hogy egyházzociológiát nem lehet a társadalom egyéb adottságaitól, struktúrájától elvonatkoztatva művelni, hanem csak a társadalom egészének életébe beillesztve. Intézetünk így kezdettől fogva szembetalálta magát a magyar társadalom önértelmezésének problémájával is. A kérdést „mi a magyar?“, vagy a másikat „mi a magyar vallásosság?“ a magyar egyházzociológia művelője nem kerülhette meg. A hungarológia művelői között keletkezett szellemtörténeti, jogelméleti, vagy pláne fajbiológiai elméletek a szociológiában nem használhatók. Az intézet számára „a magyarság lényegének” az számított, amit megfigyeléssel, felméréssel, tapasztalati úton meg lehetett tudni róla. Az első kísérletet a magyar társadalom empirikus felmérésére a 30-as, 40-es években az ún. „népi írók” tették, akik a magyar társadalom igazi képét a falukutatóik során készült „irodalmi szociográfiákban” próbálták megrajzolni. Ilyen - konkrét számbavételre támaszkodó - társadalomképet vett alapul az intézet is munkájához.

Ez az alapelgondolás meghatározta azt is, hogy milyen könyveket, dokumentációs anyagot kellett összegyűjteni az intézet célzott szakkönyvtárának kiépítéséhez. Ide tartozott minden szociográfiai, társadalomtörténeti, kortörténeti mű, a memoáriródalom, stb. Ezek a hazai munkák képezik az egyik részét az intézet könyvállományának.

A magyar könyvpiacra sok tényfeltáró munka jelent meg a pártállam idején is. A marxista szellemű szociológia ebben az időben ugyan kötelező volt, de a lehetőség szerint igyekeztek legalább a tényfeltáró munkából kiküszöbölni a marxista dogmákat, s ezáltal biztosítani, hogy kiadványaikat némi fenntartással mindenki hasznosíthatta. Az ideológiától sugalmazott kiadványok is „hasznosak” voltak közvetve, mert torzító tükrökben mutatták be a hatalom mesterkedéseit a magyar társadalom „szocialistává” tételére. Ilyen meggondolás alapján tartottuk helyénvalónak,

hogy éppen a *Szabad Népet*, illetve a *Népszabadságot* gyűjtsük és őrizzük meg a *Magyar Egyházzociológiai Intézet* dokumentációi között. Sőt, „*A vallás a kommunista sajtóban*” címmel egy érdekes tanulmánykötet is készült nálunk e lap alapján a tartalmi elemzés módszerével.

A hazai könyvtermés említésénél föltétlenül beszélni kell a hazai statisztikai kiadványokról, melyek a társadalomkutatásban sok segítséget nyújtottak a társadalomkutatás szempontjait figyelembe vevő statisztikai elemzéseik által.

A külföldi magyar szociológus jó segítséget kapott a hazai kiadványokból a magyar szociológiai nyelv közvetítése által is. A tudományos célra készült írásokban ugyan elfogadják az idegen szakkifejezéseket is, de azon kívül - érthető okból - már csak az otthon közismert kifejezések használhatók. A szakmai nyelv átültetése viszont a hazai szakemberek érdeme.

Külföldi szakkönyvet aránylag keveset találunk az intézet könyvtárban, hiszen Bécsben ezek az egyetemi vagy más közkönyvtárból bármikor kikölcsönözhetőek, viszont a könyvtár felépítésénél be kellett szerezni lehetőleg minden fontos hazai kiadványt, ami később nem kapható, nehezen hozzáférhető. Az Állami Könyvterjesztő Vállalat valutáért szívesen beszerzett külföldre bármilyen hazai könyveket. A beszerzésnek elvi akadálya nem volt. Azonban egy olyan, tisztán egyházi, missziós kezdeményezés, mint az Intézet is, nem rendelkezett a szükséges pénzzel ahhoz, hogy a külkereskedelemben használatos négyszeres hazai árat meg tudta volna fizetni. A könyvekhez az intézet mégis hozzájutott az otthoni jezsuiták jóvoltából, akik többnyire világi munkában dolgoztak, és szűkös munkabérükből is szívesen segítették az intézet munkásságát.

Intézetünk hivatalosan nincs kapcsolatban semmiféle egyetemmel, könyvtárunkat és dokumentációs gyűjteményünket ennek ellenére felvették a különféle hivatalos nyilvántartásokba. Jogunk volt ahhoz is, hogy osztrák intézményeken keresztül más országokból könyvet kölcsönözhesünk. A magyar nemzeti könyvtártól azonban közvetlenül tudtunk kölcsönözni.

Az intézet célzottan válogatott könyvállománya jelenleg kb. 6000 kötet. Elhelyezni őket sajnos csak részben tudjuk már abban a három szobában, garázs- és pincehelyiségben, ami rendelkezésünkre áll. A könyveken kívül ugyanis sok hazai és külföldi újságunk, folyóiratunk is

van, mely nélkül egyetlen tudományos intézet sem létezhet. Ezeket is el kell helyeznünk.

A Magyar Egyházzociológiai Intézet dokumentációs gyűjteményének van egy specialitása, mely rávilágít az Intézet sajátos munkakörülményeire. Specialitásunk az újságkivágásokból álló „klipping” anyag, valamint a kéziratos és mikrofilm gyűjtemény.

1950 után a magyarországi egyházi életet döntően határozta meg az állam és az egyház közötti viszony, az egyházüldözés, a továbbélés formáinak, lépéseinek tényei. Ezekről a hiteles források mind a mai napig nem hozzáférhetőek. Lehetőleg minden nyomát össze kellett tehát gyűjteni ennek a titokban folyó életnek, és a forráskritika, illetve a tartalmi analízis módszerével megpróbálni összerakni a mozaikokból a valóságot. Az intézet gyűjtött ezért minden számottevő publikációt, interjút, riportot, hazai és külföldi újsághírt, tanulmányt, statisztikát, rádió- és TV-adás szöveget, amely lehetővé tette a hazai események objektív nyomon követését, dokumentálását, az egyház életének átfogó elemzését. A közvetlen eseményektől nem érintett külföldi helyzete az intézetnek megkönnyítette a hazai mozaik darabok összeillesztését, a folyamatok analízisét. A „jól értesültséget” mutató kiadványok mögött a pártállam egyházpolitikusi nemegyszer azt gyanították, hogy hazai beavatottak látják el az intézetet bizalmas értesülésekkel. Pedig erre nem volt szükség. A hivatalosan rendelkezésre álló források és az elemző munka ehhez már bőven elegendőnek bizonyultak. Segítség volt természetesen az is, hogy Bécsben a hazai viszonyokat illetően mindig számos, átlagon felül informált személy élt. Az osztrák fővárosban mindig volt valaki, aki tudta, mi történik Magyarországon az egyház és az állam között.

A „klipping” anyag mellett keletkezett továbbá egy mikrofilm-gyűjtemény is olyan könyvek, cikkek gyűjtése folytán, melyre az intézetnek szüksége volt, de beszerezni nem lehetett. A fénymásoló berendezések akkor még nem léteztek, amire szükség volt, fényképezni kellett. Például csak mikrofilmen van meg az nekünk a hazai katolikus lapok néhány első évfolyama.

A könyvek, folyóiratok, a „klipping” és egyéb anyagok könyvtári nyilvántartása, könnyű kezelhetősége, csoportosítása céljából ki kellett dolgoznunk egy témakatalógust. Ezt a katalógust később „rendszer”-nek neveztük el. 1985-ben a felszaporodott dokumentációs anyagról számító-

gépes kartoték és keresőrendszer készült. Ennek lényege, hogy külön „elektronikus kartotékot” kapott minden dokumentációs egység, legyen az könyv, tanulmány vagy mikrofilmre felvett anyag. A visszakeresés az említett „rendszer” témakatalógusának kódszámai alapján, vagy az adatbázis program egyéb lehetőségei szerint történhet. A visszakereső program aránylag könnyen állít össze egy használható bibliográfiát a „rendszer” bármelyik témájához. A számítógépes segítség azonban csak az intézet „házi” dokumentációs

anyagára terjed ki, csak azokra az egységekre, melyek szerepelnek az elektronikus kartotékrendszerben. A programot az egyik külföldi magyar jezsuita készítette el nekünk, aki Kanadában mint számítógépes szakember dolgozik.

A rendtartomány „kommunikációs központot” akar létesíteni, ahol a Magyar Egyházszociológiai Intézet is el fogja indítani közvetlen hazai munkásságát. Így akarja segíteni egy Bécsben keletkezett magyar dokumentációs gyűjtemény a lerombolt magyar egyházi élet hazai újjáépítését.

Megjelent:

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás 1977. és 1990. évi rövidített kiadásának összehasonlító jegyzéke / [összeáll. Babiczky Béla] ; [... szerk. Rónai Tamás] ; [közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. – Bp. : OSZK KMK, 1991. – 87 p. ; 21 cm

ISBN 963 201 517 7

Mt.: Babiczky Béla (összeáll.). – Rónai Tamás (szerk.)

Az útmutató célja, hogy tájékoztassa az **Egyetemes Tizedes Osztályozás rövidített táblázatainak** használóit az 1977. évi rövidített kiadás megjelenése óta történt változásokról, amelyekre az osztályozás és a szakkatalógusok szerkesztése során figyelemmel kell lenni. A jegyzék az 1977. és az 1990. évi rövidített kiadás közötti nélkülözhetetlen összekötő kapocs, mivel az összehasonlításhoz és az átmenethez egyaránt segítséget nyújt.

Példányonkénti ára 310 Ft + postaköltség

A kiadvány (Word vagy ASCII formátumú) szövegfájlként is megrendelhető,
ára 2000 Ft + ÁFA

Megrendelési cím: OSZK KMK oktatási és módszertani osztály, 1827 Budapest